

Правда, після того, коли ієрархія Української Церкви стала до Унії з Римом, то грецькі патріархи допомогли створити 1620 року окрему православну ієрархію на те хіба, щоб уже через 66 років (1686 р.) продати ту свою найвірнішу дочку – Церкві Московській! Мало хто знає, що грецькі патріархи ще й по сьогодні не визнали Автокефалії Української Православної Церкви, не дали їй свого томосу-грамоти і благословення на самостійне буття.

Як християни, ми тішимось з намагання Константинопольської Патріаршої Церкви поєднатись з Католицькою Церквою. Але водночас ми хочемо пригадати і те, що ті самі грецькі Патріархи, які впродовж тисячі літ переконували нас, що все те, що римське — “нечисте”, трафне, еретичне й гідне прокляття, тепер самі ведуть серйозні переговори з Римом і шукають доріг і способів повороту до порозуміння і давньої єдності.

Чому йде цей діалог? 1) Бо всі добре знають, що Ісус Христос заснував лиш одну Церкву під проводом апостола Петра та що така єдина Церква проіснувала до 1054 року. 2) Поділене християнство щораз, то більше стає згіршенням для нехристиянського світу, якому християни мали б нести Світло Христової Правди. 3) Поділене Християнство не є в силі протиставитись зорганізованому фронтові безбожництва, секуляризму і матеріалізму, натискові різних псевдохристиянських спільнот, інших релігій, а тому єднається. А ми, українці, що думаємо з цього приводу і до чого прагнемо?

■ ХАВАРІВСЬКИЙ У.

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ЛЬВІВЩИНИ: ПРОЦЕСИ, ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ (2010 РІК)

Львівщина традиційно вважається серцем греко-католицизму в Україні. З часу відновлення Львівської митрополії 1808 р. і до 2005 р. осідком (центром) Предстоятеля УГКЦ було місто Львів. Саме цим можна пояснити те, що на сьогодні в області за чисельністю та ступенем впливу на населення домінуючою залишається Українська греко-католицька церква (станом на 01.01.2010 р. – 1562 релігійних організацій – більше як половина їх загальної кількості). Звичайно, з переміщенням центру управління конфесією до Києва (про яке Верховний архієпископ Любомир Гузар зазначав: «Ми не перенесли осідок Глави УГКЦ, а повернулися туди, де були колись» [“Перенісши осідок Предстоятеля до Києва, УГКЦ повернулася туди, де була колись” – Предстоятель УГКЦ відповів на запитання читачів журналу «Кореспондент». 16.03.2009 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zarusy.com.ua/news/1359.html>]) пов'язана певна “маргінезація” Львівської архієпархії у церковно-управлінському плані та зведення її до рангу почесної, але вже не першої, а рядової структури, підпорядкованої Києво-Галицькому верховному архієпископству.

Структурно УГКЦ Львівщини представлена однією архієпархією – Львівською (архієпископ Ігор Возняк, єпископ-помічник Венедикт Алексійчук) та трьома єпархіями – Сокальсько-Жовківською (єпископ Михаїл Колтун), Стрийською (єпископ Тарас Сеньків, єпископ-емерит Юліан Гбур), Самбірсько-Дрогобицькою – (єпископ Юліан Вороновський, єпископ-помічник Ярослав Приріз).

■ **Хаварівський У.** – магістр держ. управління, начальник відділу національностей і релігій Головного управління внутрішньої політики Львівської облдержадміністрації.

Важливими подіями, які визначали життя греко-католиків краю 2010 р., на нашу думку, були такі. 25 січня 2010 р. Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ звернувся до вірних Української Греко-Католицької Церкви та людей доброї волі з нагоди другого туру виборів Президента України. Поміж іншого, у зверненні говорилося: “Скористатися правом вибирати – означає проявити громадянську зрілість та відповідальність. Натомість не голосувати – значить втекти від відповідальності”. “Важливим проявом нашої відповідальності є пізнати кандидатів та зробити вибір: розумний, розсудливий, не емоційний чи принагідний. Обидва кандидати, які пройшли до другого туру – це особи, які упродовж тривалого часу в різних обставинах обіймали високі та відповідальні державні посади. Їхня поведінка та діяльність на цих посадах є об’єктивною підставою для того, щоб ми могли зробити вільний і відповідальний вибір” [Звернення Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ до вірних Української Греко-Католицької Церкви та людей доброї волі з нагоди другого туру виборів Президента України [Електронний ресурс] / Сайт УГКЦ. – Режим доступу: <http://ugcc.org.ua/1057.0.html>]. Останні слова у багатьох колах були протлумачені як пряма вказівка віруючим обирати серед двох кандидатів, полишивши опцію голосувати “проти всіх”.

25 березня 2010 р. Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ звернувся до Президента України Віктора Януковича із закликом подбати про рівність перед законом усіх Церков та релігійних організацій України: “Наша держава є поліконфесійною, на відміну від деяких країн світу, в яких лише одна релігійна організація втішається привілейованим статусом на протигагу всім іншим деномінаціям“. Церковні ієрархи констатували прикрийсть з того приводу, що у день інавгурації В.Януковича була проігнорована традиція, яка склалася за роки незалежності України, запрошувати представителів українських Церков до спільної молитви у соборі Святої Софії [Синод УГКЦ звернувся до Президента України [Електронний ресурс] / Сайт Львівської архієпархії УГКЦ. – Режим доступу: http://www.ugcc.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1758&Itemid=97].

Скандальною подією, що привернула увагу широких кіл громадськості став інцидент, пов’язаний з відвідинами 18 травня 2010 р. ректора Українського Католицького Університету (УГКЦ) о.Бориса Гудзяка офіцером СБУ. Мета візиту – реакція на студентські акції протесту проти нової влади. Працівник СБУ попереджав ректора, що саме може чекати на студентів та наголошував на відповідальності дирекції закладу. Після розмови та пропозиції підписати таємного листа-попередження, копія якого не могла залишитись у ректора, о. Борис Гудзяк оприлюднив Меморандум про відвідини університету працівником СБУ, щоб ознайомити з інцидентом широку громадськість в Україні та за кордоном. У відповідь на меморандум речниця СБУ повідомила, що візит до ректора УКУ був звичайним “роз’ясненням законодавства“. Голова СБУ Валерій Хорошковський заявив, що “усе це нагадує якусь технологію“, що “дурно пахне“, назвавши візит працівника СБУ в УКУ “профілактикою злочинів“. Подія викликала широкий резонанс в Європі та США, а також серед українського суспільства. Зрештою, заступник глави Адміністрації Президента Г.Герман повідомила, що В. Хорошковський після інциденту особисто побував в УКУ та приніс о. Гудзяку вибачення, які ректор “прийняв і відбулася щира розмова“ [Голова СБУ попросив вибачення в ректора УКУ (оновлено). 3 липня 2010 [Електронний ресурс] / Сайт РІСУ. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/state/church_state_relations/36335/].

Напередодні виборів депутатів місцевих рад 19 жовтня 2010 р. під час прес-конференції в Києві владика Йосиф Мілян (єпископ-помічник Київської архієпархії УГКЦ) повідомив офіційну позицію церкви щодо кандидування її служителів на виборах: «Наша Церква не дозволяє священикам балотуватись до державних органів влади усіх рівнів» [УГКЦ не дозволяє священикам йти у депута-

ти, – єпископ [Електронний ресурс] / Сайт Захід.нет. – Режим доступу: <http://www.zahid.net/newsua/2010/10/20/144039/>.

Відповідне рішення щодо цього питання було прийнято Синодом ще 2004 р. Про можливість участі священників у виборчому процесі говорить Постанова № 7 Двадцять третьої сесії Синоду Єпископів Києво-Галицької Митрополії УГКЦ (м. Яремче, 8-9 червня 2004 р.).

Чимало львівських науковців, істориків, експертів зазначало, що Львів як духовна столиця втрачатиме від того, що 2005 р. керівний центр УГКЦ перейшов до Києва. Відповідно роль УГКЦ у Львові великою мірою залежатиме від того, хто є господарем на Святоюрській горі, чи це авторитетна та ініціативна особистість, до думки якої прислухалася б громадськість і влада. П'ять років тому Львівську катедру очолив знаний на Львівщині владика редемпторист Ігор Возняк. У контексті цього чи не найважливішим кадровим питанням 2010 р. стало призначення єпископа-помічника на Львівську архієпархію. Вибір Синоду УГКЦ вказав на ігумена Свято-Успенської Унівської лаври Студійського уставу, голову Ради вищих настоятелів чоловічих інститутів богопосвяченого життя УГКЦ, доктора богослов'я (праця на тему «Настоятель як духовний отець. Дослідження в світлі творів преподобного Теодора Студита») ієромонаха Венедикта. 5 вересня 2010 р. у соборі Святого Юра у Львові було здійснено єпископську хіротонію Венедикта Алексійчука, єпископа-помічника Львівської архієпархії. Новопоставлений владика Венедикт – перший єпископ, який народився поза Галичиною (на Рівненщині). Під час проповіді Любомир Гузар сказав про нововисвяченого владика: “Його присутність у гроні наших владик є пригадкою для нас усіх, що наша Церква росте і розвивається на нашій Батьківщині...”. Маючи великий духовний авторитет, єпископ-помічник Львівський Венедикт за короткий період досить активно включився до церковно-релігійного та громадсько-суспільного життя області.

2010 р. на загальноукраїнському рівні і на Львівщині зокрема (з огляду на існування Українського Католицького Університету) активно обговорювалося питання визнання богослов'я науковою дисципліною. Як відомо, цього року Вищою атестаційною комісією (ВАК) України до Переліку спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, було додано «Богослов'я». Цей крок був логічним продовженням процесу визнання богослов'я академічною дисципліною, що розпочався 2005 р. рішенням Міністерства освіти і науки (МОН) України і Кабміну про внесення «Богослов'я» до Переліку напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями. Рішення ВАКу 2010 р. дало можливість вищому навчальному закладу, створеному в межах освітнього законодавчого поля України як ВНЗ (а не як релігійна організація) відкривати аспірантуру і докторантуру зі спеціальності «Богослов'я» та створювати спеціалізовані Вчені ради для присудження наукових ступенів кандидата, доктора «Богослов'я». Дозволятиме кандидатам й докторам богослов'я претендувати на присвоєння вчених звань доцента і професора, отримувати наукові пенсії, інші права, встановлені законодавством України для науково-педагогічних працівників. Воно також дає право українським громадянам, які здобули наукові ступені з цієї спеціальності за кордоном, на їхню нострифікацію в Україні саме за спеціальністю «Богослов'я».

З метою здійснення вищеперерахованих заходів, а також налагодження конструктивних контактів з органами державної влади, Міністерством освіти і науки України [Акредитація богослов'я як науки в Україні: нові перспективи і виклики. Веб-конференція Тараса Добка, д-ра філософії, першого віце-ректора Українського Католицького Університету (27 травня 2010 - 4 червня 2010) [Електронний ресурс] / Сайт РІСУ. – Режим доступу: <http://www.risu.org.ua/ua/index/conferencedetails/10>; Богослов'я: пригоди через непорозуміння. Григорій Касьяненко, Центр релігійного моніторингу [Електронний ресурс] /

Сайт РІСУ. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/open_theme/38746/] в Українському Католицькому Університеті була введена посада проректора, на яку 2 листопада 2010 р. призначено Павла Хобзея. Знаний в області освітянин, экс-керівник Головного управління освіти і науки Львівської облдержадміністрації (звільнений 2010 р. після призначення нового губернатора), що на виборах 31 жовтня пройшов до Львівської обласної ради по списку партії «Наша Україна», Павло Хобзей став проректором УКУ з навчальної роботи. Це перший “політичний” проректор по зв’язках з державними органами. Екс-начальник головного управління освіти і науки Львівської ОДА Павло Хобзей поплатився посадою в адміністрації через небажання підтримувати ініціативи міністра освіти Дмитра Табачника (“У цьому фарсі участі не братиму” – так П.Хобзей прокоментував намагання міністра освіти змінити систему вступу до вузів [Хобзей Павло. У цьому фарсі участі не братиму [Електронний ресурс] / Сайт Освіта.ua. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/news/7135>].

Будучи в лоні єдиної католицької церкви, перебуваючи в сопричасті, але представляючи різні традиції і обряди, УГКЦ та РКЦ є чи не найкращими приятелями у взаємовідносинах. Однак майнові питання часто стають “каменем спотикання” у відносинах цих конфесій. Приклад майнового конфлікту – ситуація, яка виникла навколо храму Стрітіння Господнього УГКЦ, інша назва – костел Матері Божої Громничної і монастир кармеліток босих (м. Львів, вул. Винниченка, 30а). 2003 р. греко-католицька громада погодилася на почергове служіння з громадою латинського обряду (перед цим рішенням облдержадміністрації храм був відданий в одноосібне користування громаді УГКЦ). Однак, римо-католицька громада вчиняла дії без погодження з боку керівництва парафії, яка зареєстрована за УГКЦ, й врешті-решт почала висувати вимоги щодо передачі церкви в РКЦ. Це стало предметом суперечностей, що загострилися 2007 р. на найвищому церковному рівні. За словами о. Мар’яна Сковири (екс-ректора костелу), з цього приводу відбувся обмін листами між кардиналом РКЦ Мар’яном Яворським і кардиналом УГКЦ Любомиром Гузаром. У ситуацію втрутився також архієпископ УГКЦ Ігор Возьняк [Лист Владика Ігоря щодо конфліктної ситуації навколо храму Стрітіння ГНІХ [Електронний ресурс] / Сайт Львівської архієпархії УГКЦ. – Режим доступу: http://www.ugcc.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=804&Itemid=101].

Після того, як львівська влада передала УГКЦ розташований по сусідству костел св. Казимира (м. Львів, вул. Максима Кривоноса, 1), римо-католики почали пропонувати, щоб туди перебралася греко-католицька спільнота з церкви Стрітіння Господнього [Митрополит РКЦ Яворський попросив Олійника вирішити конфлікт у костелі на Винниченка [Електронний ресурс] / Сайт ЗІК. – Режим доступу: <http://zik.com.ua/ua/news/2007/07/26/83836>]. На сьогодні церква Стрітіння Господнього перебуває у власності УГКЦ.

Перспектива УГКЦ як “духовного лідера” Галичини на сьогодні зазнає сильних випробувань. На заваді такому статусу конфесії стоїть можливість розколу УГКЦ з середини. Сьогодні фактично оформилося відділення від греко-католицької Церкви двох груп, які оголосили про свою опозиційність до нинішнього керівництва Церкви. Перша група – традиціоналісти-лефевристи (послідовники французького архієпископа Марселя Лефевра, який засудив рішення II Ватиканського собору РКЦ), яку очолює відлучений від греко-католицької Церкви священник Василь Ковпак зі Львова. Організаціями традиціоналістів є: «Товариство священномученика Йосафата» (головний настоятель о. Василь Ковпак) – дочірня структура «Товариства Святого Пія Х» (у яке об’єдналися лефевристи); нелегальна семінарія «Непорочного Серця Марії» у Львові (ректор – о. Ковпак); «Конгрегація сестер-василіанок Божого милосердя». Але якщо на загальнокатолицькому рівні останнім часом можна помітити певне зближення Ватикану з традиціоналізмом, що має наслідком послаблення небезпеки для УГКЦ цього “руху”, то друге утворення, що значно активізувалося в останні роки, може містити реальну загрозу цілісності церкви. “Група Догнала” (“підго-

рецькі отці”) ініціює створення та державну реєстрацію паралельної структури – “Української правовірної греко-католицької церкви” (УПГКЦ). Екс-монахи Антонін-Ілля Догнал, Ричард-Методій Шпіржік, Самуїл Роберт Обергаусер, що раніше належали до ліквідованої 2004 р. Чеської делегатури отців-василіян, та четвертий отець Василь-Маркіян Гітюк (українець) на сьогодні здійснюють свою діяльність у селі Підгірці на Львівщині. З березня 2008 р. підгорецькі екс-монахи оприлюднили заяву про те, що вони були таємно висвячені на єпископів УГКЦ. При цьому ім’я єпископа, який їх висвятив, по сьогоднішній день не оголошується. З серпня 2008 р. ними був створений новий “Синод єпископів УГКЦ”, а також був вибраний новий предстоятель – архієпископ Михайло Осідач [Вибір нового Глави УГКЦ і нового Синоду єпископів УГКЦ в Україні [Електронний ресурс] / Сайт УПГКЦ – Режим доступу: <http://uogcc.org.ua/ua/church/article/?article=112>].

До ієрархії УПГКЦ було зараховано владика Іриней Білика* та протоіерея Йосафата Каваціва (25 листопада 1980 р. Йосафат Каваців у Казахстані в Караганді був таємно висвячений на єпископа греко-католицької церкви єпископом Олександром Хірою. Не був прийнятий в офіційний Синод єпископів УГКЦ. Упокоївся 4 червня 2010 р.).

“Правовірний Синод УГКЦ” публічно закликав офіційних єпископів відрестися єдності з Любомиром Гузаром, і оскільки цього не було зроблено, “Синод” проголосив екскомуніку та анатему на всіх офіційних єпископів УГКЦ (!). Декретом від 11 серпня 2009 р. “правовірний синод єпископів УГКЦ” у Львові-Брюховичах (Соснова, 3) проголосив заснування нової структури церкви – Української правовірної греко-католицької церкви. УПГКЦ прийняла примат Римського Архидієєса та Апостольську Східну Католицьку Традицію. На сьогоднішній день тривають спроби реєстрації релігійного центру УПГКЦ в Держкомнацрелігій України та окремих громад у Львівській, Тернопільській облдержадміністраціях.

За словами ректора Дрогобицької семінарії УГКЦ о. Мирона Бендика, “мета антицерковної кампанії (“підгорецьких отців”. – У.Х.) – послабити УГКЦ через розкол, скерувати енергію Церкви на внутрішні чвари, спинити її динамічне просування на схід і замкнути в Галичині. Якщо така «підгорецька реформа» не здобуде собі ширшої підтримки, то бодай «відщипнути» від УГКЦ якусь групу вірних, зареєструвати як окрему Церкву і розколювати УГКЦ вимогою «погодинних богослужінь». Отець Мирон Бендик також зазначив, що “отці регулярно роблять «жести дружельності» в бік Москви і, напевно, це не випадково” [Звернення Управління Бучацької єпархії УГКЦ щодо останніх подій навколо парафії Преображення Господнього УГКЦ в м. Чорткові [Електронний ресурс] / Сайт Бучацької єпархії УГКЦ – Режим доступу: <http://www.buchacheparchy.org.ua>].

Будучи домінуючою конфесією Львівщини, УГКЦ відзначається толерантністю у ставленні до інших віросповідань. Упродовж попередніх років склалися конструктивні взаємини між структурами УГКЦ області та органами державної влади, органами місцевого самоврядування. Однак тенденція “дружніх відносин” з державною виконавчою владою може зазнати змін, оскільки статус негласного фаворита після президентських виборів 2010 р. набула УПЦ.

* Владика Іриней 2007 року вийшов на емеритуту та залишив Україну, будучи призначений каноніком папської базиліки Санта Марія Маджоре у Римі.